

Adviescommissie ‘Omgaan met risico’s van geïnduceerde aardbevingen’

Verslag inwonersbijeenkomst in Trefcentrum Bedum

Zaterdag 21 november 2015, 10.30 – 13.00 uur

Datum verslag: 9 december 2015

Aanwezige commissieleden:

- Henry Meijdam, voorzitter Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (*voorzitter*)
- Michel van Eeten, hoogleraar Bestuurskunde TU Delft
- Láslo Evers, hoofd vakgroep R&D Seismologie en Akoestiek KNMI
- Pieter van Geel, o.a. voormalig staatssecretaris VROM en voormalig lid commissie-Meijer
- Ira Helsloot, hoogleraar Besturen van veiligheid Radboud Universiteit Nijmegen

Overige betrokkenen:

- Maria Henneman, communicatieadviseur (*dagvoorzitter*)
 - Hans Alders, Nationaal Coördinator Groningen (NCG)
 - Carla de Rie, partner Lysias (*secretaris commissie en verslaglegging*)
 - Heleen Stigter, senioradviseur Lysias (*secretaris commissie en verslaglegging*)
-

Doel van de inwonersbijeenkomst

- Luisteren naar verhalen en ervaringen van inwoners
- Inzicht krijgen in wat nodig is voor herstel van vertrouwen

Het programma

Deel 1: Welkom en toelichting op doel van dit gesprek

- Toelichting op opdracht aan commissie
- Presentatie adviezen 1 en 2
- Ruimte voor vragen

Deel 2: Gesprek over ideeën van inwoners: organiseren van keuzevrijheid en zeggenschap; input voor eindadvies

Deel 1

Welkom en toelichting op doel van dit gesprek

- Dagvoorzitter Maria Henneman heet alle aanwezigen van harte welkom en licht het doel van deze inwonersbijeenkomst toe. Daarnaast biedt zij de commissieleden de gelegenheid zichzelf kort voor te stellen. Pieter van Geel geeft aan gegrepen te zijn door de problematiek in Groningen. Via zijn deelname aan de commissie-Meijer (2013) heeft hij eerder een bijdrage kunnen leveren. Samen met Jacques Wallage was hij betrokken bij de oprichting van de Dialoogtafel. Het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft naar zijn oordeel de problematiek nog scherper in beeld gebracht. Ira Helsloot geeft aan vanuit zijn deskundigheid op het terrein van risicobeleid te participeren in de commissie. Michel van Eeten houdt zich bezig met maatschappelijke afwegingen van risico's en met de vragen hoe overheden handelen in relatie tot risico's, hoe burgers risico's ervaren en in hoeverre risico's acceptabel zijn. Láslo Evers houdt zich bij het KNMI bezig met seismologie. De commissieleden brengen op persoonlijke titel hun kennis en ervaring in en treden niet op als vertegenwoordiger van een specifieke belangengroep.

Adviescommissie Omgaan met risico's van geïnduceerde aardbevingen

Secretariaat:

Lysias Advies B.V.
www.lysiassgroup.com

Soesterweg 310d
3812 BH AMERSFOORT

E: commissiemeijdam@lysiassgroup.com
T: +31 33 464 70 70

- De dagvoorzitter geeft aan dat er een verslag zal worden opgesteld van deze bijeenkomst. Daarnaast wordt, op verzoek van de aanwezigen, een geluidsopname gemaakt. Het verslag en de geluidsopname komen beschikbaar op de website van de NCG.

Toelichting op opdracht aan commissie

- De voorzitter van de commissie, Henry Meijdam, licht de opdracht toe die de minister van Economische Zaken aan de commissie heeft gegeven (zie [bijlage](#) voor presentatie).
- De commissievoorzitter geeft aan dat de opdracht qua problematiek moeilijk en zorgwekkend is. Er zijn veel commissies en partijen die zich met het aardbevingsvraagstuk bezighouden. De inzet van de commissie is er op gericht geen dubbele dingen te doen en de juiste informatie boven tafel te krijgen.
- De commissie adviseert in drie fasen: op 23 juni verscheen het eerste advies, op 29 oktober het tweede advies en in december volgt het eindadvies van de commissie.

Presentatie adviezen 1 en 2 (zie bijlage)

- De commissie onderscheidt drie oplossingselementen:
 1. Zorgplicht van de overheid: Groningen moet voldoen aan de voor Nederland geldende veiligheidsnorm door de gasproductie te beheersen en woningen te versterken;
 2. Ontstane schade moet adequaat worden vergoed;
 3. De gevolgen van de gaswinning moeten ook in positieve zin terugkeren in het gebied.
- De voorzitter benadrukt dat de commissie niet de opdracht heeft om te adviseren over een adequate schadeafhandeling.
- De eerste twee adviezen van de commissie bevatten de volgende hoofdpunten:
 - Bouwwerken met een groter risico dan 10^{-4} moeten met grote snelheid worden versterkt.
 - Er zijn nog veel onzekerheden. Het is niet verstandig te wachten tot er ultieme zekerheid bestaat over wat er aan de hand is. Er moet gehandeld worden. Daarvoor is het nodig een ijkpunt te creëren. Het is nodig dat er snelheid komt in lopende processen en dat er resultaten worden geboekt.
 - Dat betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden. De commissie adviseert om in elk geval tot 1-1-2017 de PGA-kaart van het KNMI als uitgangspunt van handelen te hanteren.
 - De benutting van de feitelijke gegevens uit het meetnetwerk van het KNMI over de seismische dreiging (ondergrond) en het inzicht in de sterkte van woningen (bovengrond) bepalen de prioriteit in het handelen.
 - De aanpak die de commissie daarbij voorstaat is die van 'grof naar fijn': op basis van de 60 typen bouwwerken die zijn onderscheiden, kan een eerste inschatting gemaakt worden van versterkingsmaatregelen die voor de verschillende typen bouwwerken nodig zijn. Een uitgebreide individuele inspectie van alle woningen is als startpunt niet haalbaar; dat zou veel te veel tijd kosten.
 - Woningeigenaren moeten de beschikking krijgen over de beschikbare informatie over de sterkte (en typering) van hun woning en van de kenmerken die invloed hebben op de sterkte of de zwakte van een woning.
 - De commissie adviseert deze aanpak te laten aansluiten bij de gebiedsgerichte benadering van de NCG.
 - De commissie adviseert om elk halfjaar nieuwe data uit modellen en het meetnetwerk te verwerken. Zo'n dynamisch proces zorgt ervoor dat nieuwe inzichten en geactualiseerde gegevens direct worden benut.

Ruimte voor vragen

De dagvoorzitter geeft allereerst het woord aan mevrouw Groeneveld; zij had bij de commissie aangegeven graag te willen inspreken.

Mevrouw Groeneveld dankt de commissie voor de toelichting op de uitgebrachte adviezen. Zij geeft aan te willen ingaan op de risicoberekening. Zij is van mening dat gemiddelden (in de contourenkaart) niet als uitgangspunt gehanteerd mogen worden. *In reactie hierop geeft Láslo Evers aan dat de contourenkaart is opgesteld op basis van internationale standaarden om seismische dreiging te bepalen. Recentelijk heeft de United States Geological Survey (USGS) de meetmethode van het KNMI gereviewed. Na verwerking van een aantal opmerkingen is de methode van het KNMI op basis van deze review akkoord bevonden. Op basis van de actuele seismiciteit worden grondversnellingen geëxtrapoleerd naar zwaardere bevingen (maximale magnitude 5). Het uitgebreide meetnetwerk (10 bestaande en 70 nieuwe meetpunten) levert nu meer informatie op over hoe de ondergrond op bevingen reageert. Op de aanvullende vraag of nieuwe meetpunten ook worden geplaatst bij nieuwe velden bij Lauwersmeer, antwoordt Láslo Evers bevestigend.*

In de rapporten mist mevrouw Groeneveld de intensiteit van de aardbevingen op de gebouwen. Het gaat dan niet alleen om de sterkte van de woning, de aard van de ondergrond en de context, maar ook om de ervaringen van de bewoners zelf. Die ervaringen worden nu niet meegenomen. Mevrouw Groeneveld pleit voor het gebruik van tiltmeters om het effect van aardgasbevingen op bouwwerken (m.n. het scheef gaan staan van muren) vast te stellen.

Onderzoek vertoont grote omissies, zo geeft mevrouw Groeneveld vervolgens aan. Bij 0.1g kan al verweking optreden, hetgeen de dijken kwetsbaar maakt. Er zijn volgens mevrouw Groeneveld vorig jaar bij Zeerijp bevingen geweest van 0,07g en 0,08g¹. *Láslo Evers geeft aan dat de contourenkaart uitgaat van een maximale grondversnelling van 0.36g. Bij de zwaarste beving tot nu toe, bij Huizinge, was sprake van een grondversnelling van 0.08g.*

Mevrouw Groeneveld stelt dat geen enkele risicoberekening rekening houdt met de realiteit, noch het model van de NAM, noch de kaart van het KNMI. Hoewel zij niet verwacht dat sprake is van onjuistheden, geeft zij aan halve waarheden minstens zo erg te vinden. Risicoberekeningen zouden moeten uitgaan van de zwakste schakel. Mevrouw geeft aan dat de schades bij Middelstum groter zijn dan op basis van de risicoberekeningen verwacht mocht worden. *In reactie op deze opmerking geeft Ira Helsloot aan dat elke berekening leidt tot meer vragen en de behoefte om het nog preciezer te weten te komen. Het maximale risico – overigens een moeilijk begrip – is in de berekeningen verwerkt. Zo is in de methodiek van het KNMI rekening gehouden met de aardbeving van magnitude 5 op de Schaal van Richter. Kennis die beschikbaar komt uit nieuwe meetgegevens moet verwerkt worden, zodat zoveel mogelijk op basis van actuele kennis en inzichten kan worden gehandeld. De NCG geeft aan de versterkingsopgave aan te pakken ‘van binnen naar buiten’; groot Loppersum vormt het kerngebied.*

Volgens mevrouw Groeneveld staat de NCG voor een onmogelijke opgave. Zij stelt dat inwoners in Groningen meer weten dan ‘Den Haag’ vermoedt. De ideeën over een waarborgfonds worden niet opgepakt.

Tot slot verwijst mevrouw naar de “maatschap Groningen”: een afspraak tussen de overheid en de NAM uit 1963, waarbij sprake is dat de overheid de NAM een concessie heeft gegeven voor onbepaalde tijd. Deze concessie heeft geen wettelijke status, omdat het parlement hierover geen goedkeuring heeft uitgesproken.

¹ Tijdens de bijeenkomst noemde mevrouw Groeneveld de cijfers 0.7g en 0.8g. Na overleg met Láslo Evers na afloop van de bijeenkomst bleek dat sprake was van een vergissing. De juiste cijfers zijn 0.07g en 0.08g.

Mevrouw L.E. Munneke-Bos pleit er vervolgens voor dat geologische breukvlakken in de berekeningen worden meegenomen. Als voorbeeld noemt zij de invloed van het ondergrondse “zoutlandschap” met haar zoutbulten. Er zijn ook ondiepe aardbevingen boven het zout; deze zijn enkele seconden voor aankomst al te horen. Daarnaast benadrukt zij het belang van openheid en transparantie. Het is de zorgplicht van de overheid dat de juiste voorlichting wordt gegeven en dat het rechtsapparaat goed functioneert, bijvoorbeeld bij het aangifte doen op een politiebureau van aardgaswinningschade. Daarna wordt de aangever geconfronteerd met een proces-verbaal welke bijvoorbeeld vormfouten kent, zoekraakt, niet ontvankelijk wordt verklaard of niet wordt beantwoord door het rechtssysteem.

Een ander voorbeeld van de zorgplicht is de verantwoordelijkheid van de NAM om woningen preventief te versterken en de mijnbouwschade te repareren. Bewoners melden zelf de schade bij NAM. Vervolgens laat NAM de woning inspecteren door een onafhankelijk eerstelijns-taxateur, wiens inspectie bij de bewoners dermate grote twijfels oproept, dat ze direct een contra-expertise aanvragen. Om zo vervolgens te moeten vernemen dat er acuut instortingsgevaar zou dreigen bij een volgende bodembeweging en dat het huis direct gestut dient te worden. Het zou toch niet zo moeten zijn, dat bewoners middels een contra-expertiseaanvraag het stutten en het veiliger maken van hun woning zo moet bevechten?

Mevrouw L.E. Munneke-Bos geeft aan dat de term ‘aardbevingschade’ onvoldoende de lading dekt en dat deze term niet moet worden gebruikt door de schade-afhandelaars namens NAM te Assen noch door het Centrum voor Veilig Wonen te Appingedam. Er is immers sprake van schade door bodembewegingen ten gevolge van mijnbouwactiviteiten, zoals in de wet is omschreven. Door het gebruik van het woord aardbevingschade door de schade-afhandelaars in hun documenten, die ter ondertekening worden voorgelegd aan gedupeerden, worden laatstgenoemden direct al op een juridische achterstand gezet. Het is beter te spreken van mijnbouwschade. Een aardgasbeving van 1.0 op de Schaal van Richter geeft mogelijk geen schade, maar vanwege het effect van beving op beving ontstaat wel degelijk schade. Mevrouw L.E. Munneke-Bos vraagt zich af waarom de overheid het gebruik van tiltmeters afhoudt.

Daarnaast beschrijft mevrouw L.E. Munneke-Bos haar ervaringen met de gemeente waar haar brief met vragen aan Burgemeester en Wethouders en de Raad is zoekgeraakt. De vragen gaan over het verzoek van de Nationaal Coördinator Groningen aan de gemeenten in het gaswinningsgebied, waaronder Delfzijl, om een inventarisatielijst aan te leggen met karakteristieke beeldbepalende panden. De brief lijkt in het gemeentehuis van Delfzijl te zijn zoekgeraakt. Ook hier worden burgers, die wonen in dergelijke panden, op achterstand gezet omdat hun pand geen enkele status heeft ten tijde dat het programma voor bouwkundig versterken begint. Inwoners moeten “alles” middels bevechten afdwingen.

Henry Meijdam reageert dat schadeafhandeling geen onderdeel vormt van de opdracht aan de commissie. De commissie wil op dit punt wel fungeren als ‘doorgeefluik’, want de aandachtspunten die naar voren worden gebracht, zijn belangwekkend. De commissievoorzitter geeft aan dat het de rol is van de commissie om vragen door te geven aan de instanties die daarover gaan. Daarnaast geeft de voorzitter aan dat de commissie wil dat op basis van de best mogelijke informatie keuzes worden gemaakt. Hier is sprake van een spanningsveld tussen volledigheid en snelheid van handelen. De commissie wil suggesties en handreikingen meenemen en wegen op haalbaarheid voor de toekomst. Alles wat tijdens deze bijeenkomst naar voren wordt gebracht, neemt de commissie mee in haar afwegingen rondom het eindadvies.

In reactie op hetgeen mevrouw L.E. Munneke-Bos naar voren heeft gebracht, gaat Hans Alders, de NCG, nader in op de omkering van de bewijslast ten aanzien van aardbevings schade. Vooralsnog is onduidelijk hoe het wetsontwerp eruit zal zien. De relatie tussen aardbevingen en bodemdaling is nog onduidelijk. Een inwoner geeft aan dat er zoveel panden in de steigers staan, dat toch wel duidelijk is dat er effecten optreden. Hoeveel bewijs is nog nodig? De NCG geeft aan dat het Centrum Veilig Wonen (CVW) de opdracht heeft de schadeafhandeling te regelen als gevolg van aardbevingen. Volgens een andere inwoner is de opdracht aan het CVW breder dan alleen aardbevingen; het gaat om het afhandelen van schades als gevolg van gaswinning, dus ook van bodemdaling. Voor inwoners is het onbegrijpelijk dat de Tcbb nog steeds zegt dat de relatie tussen schade en bodemdaling niet aantoonbaar is.

De heer Schouten brengt naar voren dat hij al tien jaar meetapparatuur in zijn woning heeft. Deze zijn aangebracht door TNO in opdracht van de NAM. Zijn vraag is of deze meetapparatuur gekoppeld kan worden aan het meetnet van het KNMI. *Láslo Evers onderschrijft dit als een goed idee. Daarbij merkt hij ook op dat voor het meten van karakteristieken van aardbevingen metingen in het open veld cruciaal zijn.*

Een inwoner plaatst vraagtekens bij de contourenkaart en verwijst daarbij naar de bevingen in Zandeweer in februari 2013 en november 2014. Zo'n 20 km verderop – bij Schouwerzijl – hebben 25 van de 50 huizen in dit dorp schade opgelopen als gevolg van deze bevingen. *Láslo Evers verwijst naar onderzoek van Deltares over de ondiepe ondergrond. Sommige sedimenten dempen het effect van een aardbeving, terwijl andere sedimenten juist zorgen voor een opslingerende effect. Het karakter van de ondiepe ondergrond vormt een belangrijk onderdeel van de verklaring waarom 20 km verderop huizen schade oplopen. In de nieuwe contourenkaart zijn ook gegevens meegenomen van de ondiepe ondergrond.*

Dagvoorzitter Maria Henneman geeft het woord aan een volgende inspreker.

Deze inspreker geeft aan boos te zijn. Er wordt al drie jaar gevraagd om tiltmetingen. Mevrouw geeft aan dat inwoners niet praten over de ondergrond en grondversnellingen; er gaan huizen kapot. *Láslo Evers geeft aan dat tiltmeters behulpzaam zijn om de langdurige effecten van aardbevingen op (het wijken van muren in) huizen of (verzakkingen of zettingen van) dijken te meten. Om de karakteristieken van een beving te bepalen, geven de huidige seismometers en versnellingsmeters voldoende informatie.*

Er gaan geluiden rond dat een gezin dat recent hun huis moest verlaten – op advies van het CVW – zelf de stutten en de vervangende woonruimte moet betalen. Mevrouw geeft aan dat dit niet kan. De vraag is tegen wie inwoners procederen: tegen het CVW of tegen de NAM?

De informatievoorziening laat te wensen over. Er vinden bijeenkomsten plaats waar mevrouw geen weet van heeft. Daarnaast vraagt mevrouw zich af wie die “honderden experts” zijn waarvan de NAM zegt dat zij meekijken met onderzoeken. Mevrouw kan op de site niet vinden wie deze mensen zijn.

Mevrouw benadrukt dat er sprake is van grote groepsrisico's (scholen, verzorgingshuizen, tankenpark Delfzijl). Het tankenpark schijnt niet onder de BRZO-bedrijven te vallen; onduidelijk is waarom niet. Het is noodzakelijk dat dit geregeld wordt. *Ira Helsloot benadrukt dat voor iedereen de norm voor individueel risico van 10^{-5} moet gelden. Daarnaast is de commissie met het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) in gesprek om een passende risicomaat te vinden voor aardbevingsrisico's voor groepen mensen. Zo'n nieuwe maat voor maatschappelijk risico moet worden meegenomen in bestuurlijke besluitvorming. Over wat wel en niet valt onder de definitie BRZO-bedrijven zijn heldere criteria beschikbaar. Voor de commissie is het niet mogelijk zo aan te geven of het tankenpark in Delfzijl op basis van deze criteria wel of niet valt onder de definitie. De commissie zegt toe dit nader uit te zoeken, zodat een adequaat antwoord op deze vraag gegeven kan worden.*

Mevrouw vraagt zich af wat het USGS zegt over tiltmeters.

Een ander punt van aandacht is de NPR 9998. Mevrouw stelt de vraag of Groningen een andere bouwnorm heeft dan elders in Europa. *Ira Helsloot licht toe dat de NEN-commissie bezig is met een norm voor aardbevingsbestendig bouwen. De Nationale Praktijkrichtlijn 9998 gaat specifiek over aardbevingsbestendigheid van gebouwen. Op Europees niveau zijn de normen voor aardbevingsbestendigheid van bouwwerken uitgewerkt in de zogenoemde Eurocode 8. Omdat Nederland geen natuurlijke aardbevingen kent, was niet eerder een vertaalslag van deze Europese normen gemaakt voor de Nederlandse situatie. Met de ontwikkeling van de NPR 9998 wordt daar nu aan gewerkt. In deze NPR-norm wordt specifiek rekening gehouden met aardbevingsbelastingen.*

Aan de hand van de NPR 9998 kan worden berekend of een gebouw voldoet aan de veiligheidsnorm. Deze precieze methode kan gebruikt worden voor de 60 onderscheiden typen woningen. Het is raadzaam om daaraan een lijstje met "gangbare afwijkingen" per woningtype toe te voegen. De norm die de commissie heeft voorgesteld (10^{-5}) is overgenomen. Ook de aanpak die de commissie voorstaat (van 'grof naar fijn') lijkt door de NEN-commissie omarmd te worden. Het is belangrijk dat informatie over berekeningswijzen, typologieën van woningen en over karakteristieken die de sterkte of zwakte van woningen bepalen kosteloos toegankelijk is. Het overzicht van de 60 woningtypen moet via de site van de NCG beschikbaar komen. De NCG laat weten dat de witte versie van de NPR voor de Kerst beschikbaar komt. De aanpak die de commissie voorstaat (van 'grof naar fijn') zou daarin meegenomen moeten worden. De onderscheiden typologieën helpen om prioriteiten te stellen.

Ook deze inspreker pleit voor het gebruik van de term 'mijnbouwschade'. Ze geeft aan dat er geschreven schijnt te worden aan een nieuwe mijnbouwwet. *De NCG licht toe dat het niet gaat om een nieuwe wet (de wet ligt er al), maar dat er een novelle komt op de wet als gevolg van het besluit de omkering van de bewijslast bij aardbevingsschade te vertalen naar een wettelijke regeling. De NCG verwijst hiervoor naar de brief van de minister (d.d. 16-11-2015; kamerstuk 34 041). De verwachting is dat de herziening van de wet per 1-7-2016 in werking treedt.*

Mevrouw pleit ervoor dat de overheid in het kader van haar zorgplicht helderheid moet verschaffen over wat er in rapporten staat. Documenten moeten leesbaar zijn.

In het meerjarenprogramma van de NCG wordt verwezen naar het VTH-uitvoeringskader (VTH staat voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving). Gegevens komen in beheer van de NAM. Mevrouw bepleit dat dit kader openbaar wordt. *De NCG licht het rapport toe dat hierover bij de Omgevingsdienst ligt. Veel vergunningaanvragen in het kader van de versterkingsopgave zullen identiek zijn. Bij gelijke omstandigheden zou de Omgevingsdienst een gelijke procedure moeten hanteren. Dit brengt snelheid in het proces. Vergunningverlening voor versterking van monumenten vraagt wel een aparte procedure. De procedures moeten openbaar toegankelijk zijn en vergunningen moeten vindbaar zijn.*

Volgens mevrouw blijft er niks over van de wens van de commissie om burgers inspraak te laten hebben op besluiten.

De dagvoorzitter geeft het woord aan mevrouw Kiki.

Mevrouw Kiki beschrijft haar recente ontmoeting in Loppersum met een jongen wiens ouderlijk huis al 15x is hersteld als gevolg van aardbevingsschade. Mevrouw geeft uiting aan de zorgen die leven: huizen gaan kapot, mensen vragen zich af of hun dierbaren nog wel veilig zijn. Mevrouw wil geen versterking en heeft geen vertrouwen in al die commissies.

Mevrouw geeft aan dat zij de landsadvocaat heeft horen zeggen dat 30 miljard kubieke meter gaswinning nodig is, omdat 30 miljoen mensen in binnen- en buitenland afhankelijk zijn van het gas uit Groningen. Uitgaande van 17 miljoen Nederlanders kunnen we dus toe met 17 bcm. De oproep is om het buitenland te laten weten dat in Groningen “de boel kapot gaat” en dat er dus niet meer gewonnen wordt voor het buitenland.

Mevrouw benadrukt dat er geen aandacht is voor de Schipperswoningen. Ook in het rapport van Van Rossum komt dit type woningen niet aan de orde. De NCG heeft reeds eerder toegezegd te zullen nagaan of de Schipperswoningen deel uitmaken van de 60 woningtypen en mevrouw daarover te informeren.

Mevrouw heeft de indruk dat de NPR 9998 niet in het bouwbesluit komt. Ze verwijst daarbij naar de NEN-norm 8100 (windhinder) die ook niet in het bouwbesluit is opgenomen. Als opname uitblijft, ontbreekt het aan een wettelijk kader hoe aardbevingsbestendig gebouwd moet worden. Dat kan leiden tot louche praktijken. *De NCG geeft aan dat er een bestuurlijke afspraak is gemaakt om de groene versie van de NPR toe te passen. Het voorstel van de NCG is om na de Kerst (met ingang van 1-1-2016) de witte versie van de NPR in beleidsmatige zin van toepassing te verklaren (en daarmee de groene versie van de NPR te vervangen). Via de toepassing van de 60 typologieën is sprake van een vereenvoudiging. Als de witte versie in het bouwbesluit wordt opgenomen, is deze norm juridisch bindend voor nieuwbouw. De commissie heeft geadviseerd dat nog niet te doen, omdat er nog een aantal onzekerheden is. De NCG pleit ervoor om de witte versie een dynamisch karakter te geven: voortschrijdend inzicht en nieuwe kennis moeten erin verwerkt worden.*

Mevrouw Kiki benadrukt dat de NPR een van de pijlers is van veiligheid. Daarom is het essentieel dat de NPR in het bouwbesluit verankerd wordt, niet alleen voor nieuwbouw, maar juist ook voor bestaande bouw, ook al zal dat nog een lange procedure vergen. *De NCG spreekt uit de witte versie van de NPR liefst vanaf 1-1-2016 te willen toepassen voor alle gevallen, nieuwbouw en bestaande bouw.*

Aardbevingen zijn geen natuurgeweld; het is beter om te spreken over gasbevingen. Het betreft hier industriële grondverplaatsing. Verzekeraars moeten hierover iets opnemen in hun polis.

Mevrouw vraagt zich af hoe het kan dat de NAM niet weet wat de ondergrond doet en hoe die eruit ziet. Al sinds de jaren '90 speelt dit vraagstuk over aardgasbevingen. Twintig jaar later zijn de vragen nog steeds niet beantwoord.

Mevrouw verwijst naar een uitzending van Tegenlicht (15-11-2015) waarin aandacht was voor ecocide: een ontwikkeling waarbij voor een bepaald gebied sprake is van extensieve schade, vernietiging of verlies van het ecosysteem. De situatie in Groningen past hierbij.

De commissievoorzitter geeft aan stil te worden van het emotionele betoog van mevrouw Kiki. Het is een oprecht en integer verhaal over wat bevingen teweeg brengen. De voorzitter stelt vast dat herstel van vertrouwen nog ver weg is. Hij heeft respect voor het verhaal en voor de emoties van boosheid, verdriet en pijn die mevrouw beschrijft.

De voorzitter benadrukt dat het nodig is een perspectief te ontwikkelen, ongeacht wat er allemaal gebeurd is. Het is nu niet verstandig te soebatten over het negende cijfer achter de komma.

De essentie van het betoog van mevrouw Kiki is dat vele Groninger generaties opzettelijk kapot worden gemaakt. Mevrouw wil niet tussen angstige kapotte mensen (ouderen, jongeren en kinderen) leven. Ze geeft aan dat het nodig is om bij het begin te beginnen: er is de noodzaak van het dichtdraaien van de gaskraan, en wel zover dat er geen enkele beving is en er ook op geen enkele wijze andere schade is. Dus, dat er noch materiële, noch immateriële schade ontstaat. *De commissievoorzitter wijst erop dat de commissie niet adviseert over de hoeveelheid gaswinning. De commissie adviseert over risiconormering: over de vraag welke norm gehanteerd moet worden om in Groningen veilig te leven.* Een inwoner reageert daarop met de opmerking dat er nu geen sprake is van veilig wonen. Inwoners weten niet hoeveel, waar en wanneer er bevingen plaatsvinden. Hij geeft aan dat inwoners veiligheid willen en daar recht op hebben. Sinds de zwaarste aardbeving op 16 augustus 2012 is het nog steeds niet veilig. Er is daarnaast zorg over het behoud van het cultureel erfgoed.

De commissievoorzitter geeft aan het hoogst mogelijke tempo te willen hanteren om veiligheid te realiseren. Wij zijn niet de regering. U wilt het veilig; wij ook!; we zijn partners, aldus de voorzitter. Het heeft geen zin om elkaar verwijten te maken; het is belangrijk om op korte termijn problemen op te lossen. De dagvoorzitter voegt hieraan toe dat het nodig is de frustratie om te zetten in een scherp advies aan het Kabinet.

Een bewoner uit Grijpskerk (gemeente Zuidhorn) geeft aan dat zij zich zorgen maakt over aardgasopslag. In Grijpskerk staan grote gasinstallaties en silo's met benzeen. Als die scheuren door een aardbeving ontstaat een gevaarlijke situatie. In de ondergrond van Grijpskerk bevinden zich breuken in de bodem en wordt fracking toegepast. Er zijn al verschillende woningen met scheuren. Er is geen meet- en monitornetwerk. *Láslo Evers geeft aan dat Zuidhorn buiten de contouren ligt en daarmee buiten het gebied valt waar gemonitord moet worden. Als andere gebieden moeten worden opgenomen in het gebied dat gemonitord wordt, moet dat door het SodM geadviseerd worden.* Een andere bewoner beschouwt deze reactie als een teken van verkokerd denken, omdat de ervaring met het SodM is dat vervolgens wordt verwezen naar het departement. En zo worden inwoners van het kastje naar de muur gestuurd. Hij pleit juist voor het denken in verbindingen. *De commissievoorzitter geeft aan dat in de commissie besproken zal worden of naar een breder gebied gekeken moet worden.*

Een van de inwoners pleit vervolgens voor aandacht voor het cultureel erfgoed. Volgens de voorzitter van de Stichting Behoud Cultureel Erfgoed "vrezende we de wals van het versterken misschien nog wel meer dan de bevingen zelf." *Volgens Ira Helsloot maken BRZO-bedrijven en de monumenten onderdeel uit van de zogenaamde 'bijzondere risico's'. De commissie zal in haar eindadvies voorstellen doen voor procesafspraken over hoe om te gaan met deze unieke gebouwen. De NCG benadrukt dat het bij monumenten niet gaat om snelheid; hier is maatwerk nodig op basis van een zorgvuldige afweging van belangen.*

Een andere inwoner is van mening dat de norm in Groningen dezelfde moet zijn als elders in Nederland. En die norm is dat er geen aardbevingen zouden mogen plaatsvinden in Groningen. De inwoner waarschuwt om niet terecht te komen in een theoretisch paradigma. Het denkraam moet veranderen, waarbij het uitgangspunt moet zijn: een Groningen zonder aardbevingen.

Volgens een inwoner wordt er geen rekening gehouden met breuklijnen in de ondergrond. Daarnaast wordt er geen aandacht besteed aan aardbevingen vanuit de zoutlagen. Zoutwinningschade is niet hetzelfde als aardbevingsschade. Door te focussen op aardbevingsschade worden andere type oorzaken van schade uitgesloten. *Láslo Evers onderschrijft het belang van onderzoek naar de breuklijnen.*

Deel 2

Gesprek over ideeën van inwoners: organiseren van keuzevrijheid en zeggenschap; input voor eindadvies

De commissievoorzitter vervolgt zijn presentatie met een kort overzicht van bestaande en nieuwe individuele en collectieve maatregelen, zoals de NCG in zijn conceptmeerjarenprogramma heeft opgenomen. De commissievoorzitter legt de aanwezigen de vraag voor welke maatregelen voor de inwoners van Groningen wenselijk zijn, gericht op herstel van vertrouwen.

Een inwoner geeft aan de maatregelen te beschouwen als spiegeltjes en kraaltjes. Wat er moet gebeuren is dat het schadeherstel in handen van inwoners gelegd wordt. De inwoners moeten het recht in eigen hand kunnen nemen door zelf onafhankelijke deskundigen en experts te kunnen kiezen. Om vervolgens de rekening voor het schadeherstel naar de NAM te sturen die verplicht is tot betaling. Inwoners willen verder niets met de NAM te maken hebben.

De NCG schets drie varianten voor schadeherstel, die in de komende tijd worden toegepast:

- *De inwoner moet instemmen met het plan voor de versterking; het CVW voert uit.*
- *'Versterken op bestelling'; de bewoner bepaalt; het CVW voert uit.*
- *'Heft in eigen hand'/Particulier opdrachtgeverschap: de kosten voor versterking worden in kaart gebracht en vergoed door het CVW; de inwoner laat de versterking onder eigen regie uitvoeren, heft in eigen hand.*

Een ander voorstel dat door meerdere aanwezigen wordt genoemd, is om meer oog te hebben voor immateriële zaken. Maatregelen zouden zich ook moeten richten op de 'zachte' elementen in plaats van alleen op 'stenen'. Er is veel angst. De immateriële schade wordt met de dag erger. Het is nodig dat via scholen en buurtorganisaties initiatieven worden ontplooid gericht om aandacht te geven aan deze vorm van schade. Mensen moeten in de gaten gehouden worden. Het initiatief van de Rijksuniversiteit Groningen in samenwerking met de GGD om elk half jaar de bevolking te monitoren op hun mentale gesteldheid is belangrijk. *De NCG geeft aan dat dit onderzoek aansluit bij het bevolkingsonderzoek Lifelines. Er zijn tientallen miljoenen uitgegeven aan onderzoek van de ondergrond; het is belangrijk dat er ook aandacht is voor immateriële schade; het gaat over leven en geluk.*

Een aantal mensen pleit voor een fatsoenlijke behandeling. Onafhankelijkheid is belangrijk. Als voorbeeld wordt genoemd het belang dat Arcadis heeft in het CVW. Inwoners typeren dat als een vorm van belangenverstrengeling. Het vertrouwen is hierdoor weg. Dan blijft alleen de gang naar de rechter over als onafhankelijkheid gewenst is. Het vertrouwen in het bestuur neemt ook af. Het is niet goed dat het ministerie van Economische Zaken over de veiligheid in Groningen gaat; dit hoort thuis bij het ministerie van Veiligheid & Justitie.

Een andere inwoner vraagt aandacht voor de problematiek van krimp in de regio. Een ander probleem is dat honderdduizend woningen (in figuurlijke zin) 'onder water staan'. Daarnaast is het belangrijk te beseffen dat de problemen met grondverzakking naar verwachting de komende 50 tot 70 jaar nog zullen aanhouden. Het advies is om te kijken naar de lange termijn en het eindresultaat als uitgangspunt te nemen (pay it forward).

De heer Van der Sluis breekt een lans voor het investeren in de leefbaarheid van de kleine kernen. *De NCG onderschrijft dat in bepaalde gebieden sprake is van een aanzienlijke vergrijzing en ontgroening (>30%). De vraag is dan wat wenselijk is: versterken of vernieuwen? Als voorbeeld noemt hij de nieuwe aanpak waarbij scholen in verschillende kleine kernen de handen ineen slaan. Daar zijn extra middelen voor nodig.*

De heer Rodenburg attendeert de commissie op de enorme overlast die gepaard gaat met het versterken van woningen. Deze overlast wordt niet vergoed/gecompenseerd.

Een inwoner pleit voor aandacht voor de waardedalingenregeling, ook al is er geen schade aan de woning.

Een andere inwoner vraagt zich af wat betrokkenen opschieten met de omkering van de bewijslast. Voorzien wordt dat de rechtsgang nog langer zal duren. Het risico van een juridisch moeras dreigt. *De NCG voorziet dit risico ook en wil daarom bezien of het aanstellen van een arbiter (zie MJP) niet laagdrempeliger is. De NCG start graag per 1-1-2016 met het werken met zo'n arbiter, waarbij het CVW en NAM zich zullen moeten neerleggen bij de uitspraak van de arbiter.*

In de Tweede Kamer wordt de laatste tijd veel gesproken over € 5 miljard lastenverlichting. Er is geen Kamerlid die iets toezegt voor Groningen.

Mijnbouwschade ijlt nog lang na, ook als het gasveld volledig leeggehaald is. De verwachting is dat het gasveld in Groningen ergens tussen 2020 en 2030 leeggepompt zal zijn. De bevingen zullen echter na lang na-ijlen. Er is een mijnbouwfonds waaraan middelen kunnen worden onttrokken tot 30 jaar na afronding van de winning. Dit fonds blijkt echter leeg te zijn.

Een inwoner geeft aan blij te zijn met de empathie van de commissie, maar stelt vast dat al jaren te horen en weinig resultaten terug te zien.

Ontvlechting van belangen (Commissie Bijzondere Situaties, NAM en CVW) is een belangrijk aandachtspunt. De Commissie Bijzondere Situaties blijkt informatie te hebben doorgespeeld naar het CVW. Mensen worden gepiepeld.

Versneld versterken klinkt mooi, maar is niet realistisch. Snelheid is alleen weggelegd voor een select gezelschap van woningeigenaren. Er moet aandacht zijn voor duurzaamheid en degelijkheid voor iedereen.

De commissievoorzitter stelt vast dat de commissie – in positieve zin – huiswerk heeft meegekregen. Hij benadrukt dat de commissie hier staat met volstrekt integere bedoelingen. De oplossingen zullen lange tijd in beslag nemen. Ondanks dat is een kanteling, een gedragsverandering noodzakelijk. Vervolgens is het aan bestuurders om tot verantwoorde keuzes te komen.

Afronding

Dagvoorzitter Maria Henneman sluit de inwonersbijeenkomst af. Zij dankt alle aanwezigen voor hun inbreng; "u heeft de commissie geraakt". Ze waardeert de hartenkreten die de inwoners naar voren hebben gebracht. Deze hartenkreten vormen de motor voor verandering. De dagvoorzitter roept de inwoners op deze hartenkreten te blijven uiten.

Tot slot verwijst de dagvoorzitter naar het derde advies van de commissie dat in december zal verschijnen en geeft aan dat de inzet van de commissie erop gericht is doorbraken te realiseren in de Groningen.

Noot secretariaat commissie-Meijdam

De commissie heeft van een aantal aanwezigen na afloop van de inwonersbijeenkomst per mail nog aanvullende zienswijzen mogen ontvangen. Deze zijn binnen de commissie gedeeld. De commissie neemt deze zienswijzen mee in haar beraadslagingen over het eindadvies.